

Sammendrag av doktorgradsavhandlingar

Ann-Sofie Bergman

Lämpliga eller olämpliga hem?

Fosterbarnsvård och fosterhems kontroll under 1900-talet

Avhandling för graden Fil.dr ved Institutionen för socialt arbete, Linnéuniversitetet, Växjö.
Disputas 4. november 2011.

I alla tider och i alla samhällen har det funnits barn som av olika skäl inte har kunnat eller inte har ansetts kunna bo hos sina biologiska föräldrar. Lösningarna på problemet har varierat. I Sverige har de här barnen oftast placerats i fosterhem. Sedan mer än hundra år har det funnits bestämmelser om vem som får ta hand om fosterbarn. Fosterföräldrar och fosterhem ska vara lämpliga. I avhandlingen *Lämpliga eller olämpliga hem? Fosterbarnsvård och fosterhems-kontroll under 1900-talet* undersöker Ann-Sofie Bergman hur lämplighetsbegreppet har tolkats i praktiken under perioden 1926 till omkring 1980. Avhandlingen har också fokus på kontroll- och maktaspekter, på föreställningar om hur lämpligheten kan ses och uppfattas, på styrkeförhållanden och på barns och föräldrars strategier när de har försökt påverka och få till stånd en ändring av myndigheternas beslut.

Studien visar stora förändringar inom fosterbarnsvården under den studerade perioden. Under det tidiga 1900-talet var det högt önskvärda fosterhemmet ett hem på landet hos tidigare barnlösa fosterföräldrar, där barnen fick grundläggande, materiella behov tillfredsställda. Det handlade mycket om hälsa, hygien, frisk luft, tillräckligt med mat och kläder och möjlighet att lära sig att arbeta. Under mitten av 1900-talet ökade betoningen på att barnen skulle bli sociala personer som kunde fungera i ett framtida

modernt samhälle. Skolgången blev mer väsentlig. Det betonades att hemmen inte fick vara för avlägset belägna; barnen skulle ha tillgång till jämnåriga lekkamrater och skolvägen fick inte bli alltför tröttande och besvärlig. Runt år 1970 skedde stora och snabba förändringar. De eftertraktade fosterföräldrarna skulle nu ha erfarenhet av barn, gärna tidigare fosterbarn eller sommarbarn. Det var inte längre lika väsentligt att hemmen var belägna på landsbygden, även om landet ansågs vara bra för vissa barn som bedömdes behöva lugn och ro och miljöombyte från livet i staden. Psykologiska teorier fick genomslag inom den sociala barnvården, vilket bland annat yttrade sig i att fosterföräldrarnas egen barndom och uppväxt blev väsentlig i inspektörernas utredningar. I synen på lämplighet finns också kontinuitet – under hela den studerade perioden har den eftersträvalade fosterfamiljen varit en kärnfamilj, det var ett ideal som stärktes med tiden. Under hela perioden har det också varit mycket fokus på fostermodern, det var i första hand hennes lämplighet som var i fokus.

Studien utgår från historiskt perspektiv men tar upp frågor som diskuteras mycket i nutid. När det gäller tillsynen av fosterbarnens vård visar studien att fokus flyttades under 1900-talet från betoning på kontroll mot ökat stöd till fosterföräldrar och fosterbarn. Idag har denna utveckling vänt igen mot ökad betoning på kontroll och säkerhet. Avhandlingen utgår från myndigheternas dokumentation, men där finns också utsagor om och av barnen där deras stora

utsatthet tydelig framträder. Att vara fosterbarn innebar en svag styrkeposition och en många gånger osäker och oförutsägbar tillvaro.

Kontakt: Ann-Sofie Bergman

E-post: ann-sofie.bergman@lnu.se

Merete Lund Fasting

Vi leker ute! En fenomenologisk hermeneutisk tilnærming til barns lek og lekesteder ute

Avhandling for graden ph.d. ved Fakultet for samfunnsvitenskap og teknologiledelse, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, Pedagogisk institutt, NTNU. Disputas 27. mars 2012.

I dette arbeidet har jeg forsøkt å nå inn i barns lekeverden utendørs. *Forskningsspørsmål: Hva karakteriserer barns lek i deres nærliggende uteområder, og hva skjer i relasjonen mellom barna og deres lekesteder?*

Jeg har gjort et feltarbeid med 10 barn på 10 år, 5 jenter og 5 gutter. Jeg har vært sammen med dem, observert dem, snakket med dem og barna har vist meg sin lek og sine lekesteder i skoletida (i friminuttene og i uteskole) og på fritida. Noen ganger har jeg også lekt sammen med barna på disse stedene.

Avhandlingen tar utgangspunkt i en fenomenologisk hermeneutisk tilnærming. Med en slik tilnærming er en opptatt av levd erfaring og hvordan mennesker oppfatter fenomener. Teoriene til Merleau-Ponty og Gadamer står sentralt i avhandlingen, og disse perspektivene har gjort det mulig å drøfte barnas lekeverden som et levende fenomen. Merleau-Ponty er opptatt av de kroppslige opplevelsene i møte med omgivelsene. Barna er ifølge han kroppslig bundet til verden, og dette viser seg også i dette arbeidet. Barna har en iboende bevegelsestrang og spontanitet. De er mye i bevegelse i sin lek.

De klatrer i trær og skrenter, de sykler i ulendt terreng, de løper eller går rundt i skogen når de f.eks. leker politi og røver. Når barna leker kroppslig er de i en intens dialog med deres lekesteder. Gadamer understreker at leken er en form for energi. Barna har vist meg at de i noen av sine leker lar seg rive med, og stedets karakter og relasjonen mellom barna og stedet har noe å si for at dette skjer.

Jeg har vært opptatt av å vise hvordan bevegelse og fantasi virker inn på barns lek og deres relasjon til deres steder. Lek preget av fantasielementer skjer i stor grad på lekesteder hvor de kan gjemme seg litt bort. Leken er både gjentagende og eksperimentell, og ofte er den altopplukende. Leken kan plutselig endre karakter og gå nye veier.

Barna har vist meg at naturområder er deres beste lekesteder. Disse stedene er i stor grad skrenter, trær og skogholt og de kan oppsummeres som dynamiske, fleksible, levende og utfordrende. Barna er i en intens relasjon med sine steder, og de har et nærmest romantisk forhold til sin lek og sine lekesteder. Disse stedene i barnas nærmiljø må vi ta vare på!

Kontakt: Merete Lund Fasting

E-post: merete.l.fasting@uia.no

Maria Reis

Att ordna, från ordning till ordning. Yngre förskolebarns matematiserande

Avhandling för graden Fil.dr. ved Högskolan i Borås/Göteborgs universitet. Disputas 9. desember 2011.

I avhandlingen *Att ordna, från ordning till ordning. Yngre förskolebarns matematiserande* beskrivs hur barn genom differentiering urskiljer de dimensioner av variation och värden inom dimensioner av variationer som är av betydelse för att särskilja olika föremåls storlek och orientering, utifrån ett variationsteoretiskt perspektiv.

Utgångspunkten för denna avhandling har sin begynnelse i ett intresse för de yngsta barnen i förskolans lärande i matematik och det matematiserande som sker i vardagssituationer när barn löser problem med matematisk innebörd i handling. Det övergripande syftet med studien var att bidra med en empiriskt grundad analys och beskrivning av hur de yngsta förskolebarnen utvecklar sitt matematiserande. Frågeställningar är: Hur utvecklar yngre barn i handling sitt matematiserande och sin matematiska förmåga? Vilka handlingsmönster kan identifieras, hur förändras dessa över tid och vilka dimensioner av variation utvecklas i barns matematiserande? Forskningsfrågorna utgår från idén att yngre barn över tid utvecklar sin förmåga att ordna konkret material i ett socialt sammanhang.

Det teoretiska ramverket har sin bas från variationsteorin (Marton och Booth 1997, Marton och Tsui 2004) men kombineras med idéer från Ekologisk psykologi (Gibson 1979, Gibson mfl. 1962, Gibson och Pick 2000). Dessa ramverk gör det möjligt att beskriva subtila skillnader i hur barn agerar med konkret material utifrån ett icke-dualistisk ontologisk antagande då barns lärande tolkas och beskrivs utifrån det som barn visar att de vill åstadkomma, ett objekt för läran-

de. Ett objekt för lärande är en förmåga och har en avsikt och ett innehåll. Detta relateras här till ett matematiskt innehåll, en förmåga att storleksordna burkar eller ringar som också ses som att ta barns perspektiv likväl som andra ordningens perspektiv

Studiens datainsamling skedde under knappt ett år, och består av 47½ tim. videoinspelad dokumentation av 16 barn. De sekvenser som valdes ut för analys var när barn storleksordnade ringar och burkar i torn eller i travar. Från analysen valdes fyra av de 16 barnens handlingar ut för en "finkornig analys".

I resultatkapitlet beskrivs barns förmåga från deras handlingar. Benämningen "Att ordna" belyser barns matematiserande och en matematisk förmåga. Resultatet visar olika strategier som barn har när de ska storleksordna föremål i följande kategorier: Att ordna, Att ordna i partiell ordning, Att ordna i storleksordning, Att ordna och upprepa storleksordning, Att öppna rum för eget ordnande, och Att öppna rum för andras ordnande. Den genomförda studien har visat hur förmågan utvecklas genom hur kunniga barn blir i att behärska uppgiften. När de har urskilt en aspekt eller dimension av variation och förstått att den är viktig, något som de måste utgå ifrån, differentieras allt fler värden inom dimensionen och skillnaden i exempelvis storleks urskiljs gradvis till en allt mer ökad precision. De dimensioner av variation som framträdde var: orientering, antal, torntillhörighet och storlek. Vissa dimensioner av variation uppträder som kritiska för något, några eller alla barnens objekt för lärande. Resultatet visade att barnen urskiljde och öppnade en dimension av variation i taget. Andra dimensioner av variation och värden som urskildes var rymd eller volym och antal samt serieordning.

Slutsatsen som anges är att värden i en urskild dimension förändras, eftersom ett tidigare värde gradvis urskils, som i sin tur ger en ökad precision då allt fler värden inom dimensionen av variation differentieras. Men värdet inom dimen-

sionen av variation kan även konstrueras till en ny dimension av variation.

Kontakt: Maria Reis

E-post: maria.reis@hb.se

Thordis Thordardottir

Cultural literacy – The role of children’s literature and popular culture in girls’ and boys’ education in two preschools in Reykjavik

Avhandling för graden ph.d ved Faculty of Education at School of Education, University of Iceland. Disputas 16. mars 2012.

The study examined the cultural literacy of four and five year-old children at two preschools in Reykjavik. Preschool children’s cultural literacy is defined as knowledge of children’s literature and popular culture which enables children to actively participate in conversation, play and creative work at preschool.

The aim of the study was to create new knowledge of how children’s literature and popular culture can serve as resources for preschool teachers who want to emphasise equality and reduce cultural and social discrimination in preschools.

The theoretical framework has its roots in Pierre Bourdieu’s theory of practice and Beverly Skeggs’ concept of respectability. The research design included mixed methods and was divided into three phases each with a different method related to the following main research questions.

How do 4–5 year old children’s knowledge of literature and popular culture appear in two preschools in Reykjavik? What kind of children’s material is used at young children’s home and how is it done? What kind of knowledge from children’s literature and popular culture are most likely to bring 4–5 year old children respectability

in preschool and could therefore be referred to as young children’s cultural literacy?

The findings from the first phase indicate that 70 per cent of the 68 children participating in interviews and discussion lessons had good or outstanding knowledge of common children’s literature and popular culture. The children had access to the material at home through television, DVDs, children’s books and computers. The more varied children’s access was, the deeper their knowledge appeared to be. The children reconstructed their knowledge of children’s literature through conversations with each other and their teachers.

In phase two, the consumption patterns of children’s literature and popular culture in children’s homes appeared to consist of children’s literature, DVDs and computer games. The parents’ choices of these materials appeared to be linked to children’s gender. They said that their children spent more time watching TV and DVDs than listening to stories read aloud, but spent the least amount of time playing computer games. Findings from the survey supported gender and ethnicity as part of parents’ choices regarding literature and popular culture. The mother’s education did not emerge as a significant factor although it seemed to be important in interviews, discussions and case studies.

The finding from the case study indicates that the teachers’ descriptions of the children’s

participating in the case study were congruous with the respectability highlighted in peer-group confirmations. The findings also indicate that many of these children were capable of discussing topics such as personal rights, following one's beliefs, wealth and poverty, and practical rules and customs. The findings shed new light

on the complicated interplay between assorted cultural factors that construct preschool children's cultural literacy in the two preschools.

Kontakt: Thordis Thordardottir
E-post, thordisa@hi.is